

XIV. VE XV. YÜZYIL PALEOLOGOS HANEDANI İÇERİSİNDE GERÇEKLEŞEN EVLİLİKLER VE BU EVLİLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kübra KARAKOÇ¹

Öz: XIV. ve XIV. yüzyıllarda Bizans İmparatorluğunu yöneten Paleologos Hanedanı ve hanedan ailesine mensup kişilerin yapmış oldukları evlilikler incelenmiştir. XIV. ve XV. yüzyıl Bizans Kronikleri ve telif eserlerden yararlanarak düğün olgusu gelenekleri ve inanışları gereği değerlendirilmiştir. Bizans İmparatorluğunda gerçekleşen evlilikler Hıristiyanlığın Ortodoks mezhebine göre gerçekleşmekteydi. Bu amaçla din unsuru evlilik için önemli bir noktaydı. Bizans İmparatorluğun içerisinde gerçekleşen düğünlerin nasıl ne şekilde gerçekleştiği âdet ve gelenekleri değerlendirilmiştir. Evliliklerin siyasi, ekonomik ve diplomatik açıdan önemli olduğu aynı zamanda yerli ve yabancı hanedanlar arasında yapılan evlilikler saptanmıştır. İmparator ve imparatorluk içerisinde kimlerin ne sebeple kimin ile evlendikleri ve kurulan akrabalık ilişkileri belirtilmiştir. Kurulan akrabalık ilişkilerinin diplomatik açıdan ne denli önemli olduğu dikkat çeken bir unsurdur. XIV. ve XV. yüzyıllar içerisinde Bizans İmparatorluğunun yönetici hanedanı olan Paleologos Hanedanının ekonomik yahut diplomatik ilişkilerini düzeltmek adına evlilik yolunu tercih etmesi dikkate şayan bir konudur. Yapılan evliliklerin dini inanışları gereği kilise tarafından onay verilmesi ve yapılacak olan evliliklerin kilise tarafından onaylanması Bizans açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler:Bizans İmparatorluğu, Paleologos Hanedanı, Evlilik, Düğün, XIV. ve XV. Yüzyıllar.

XIV. AND XV. THE EVIDENCE AND THE EVALUATION OF THESE MARRIAGES REGARDED IN PALEOLOGOS HANDS

¹Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi (Mezun), nisankubra@gmail.com.

Abstract: XIV. and XIV. the Paleologos Dynasty, ruling the Byzantine Empire for centuries, and the marriages of members of the dynastic family. XIV. and XV. century Byzantine Chronicles and copyrighted works to evaluate the necessity of wedding ceremony traditions and beliefs. The marriages that took place in the Byzantine Empire were based on the Orthodox sect of Christianity. For this purpose, the religious element was an important point for marriage. The customs and traditions of how the weddings took place in the Byzantine Empire were evaluated. At the same time that marriages are important in political, economic and diplomatic terms, marriages between domestic and foreign dynasties were determined. In emperor and empire, the reasons for whom they married whom, and the relation of established kinship are mentioned. It is noteworthy how important the established kinship relations are in terms of diplomacy. XIV. VE XV. It is a matter of considerable importance that the Paleologos Dynasty, ruling dynasty of the Byzantine Empire in centuries, chose the marriage route in order to correct the economic or diplomatic relations. The approval of the church by the church for the religious beliefs of the marriages and the approval of the marriages by the church are important for Byzantium.

Key Words: Byzantine Empire, Paleologos Dynasty, Marriage, Wedding, XIV. and XV. Centuries.

Giriş

Bizans İmparatorluğu 1261-1453 tarihleri arasında, Paleologos hanedanı tarafından yönetilmiştir. Osmanlı hanedanının karşılaştığı Bizans idarecileri Paleologos hanedanına mensuptur. İstanbul'un II. Mehmet tarafından fethi sırasında burada hayatını kaybeden XI. Konstantinos bu hanedanın son imparatorudur. Paleologos hanedanının kurucu VIII. Mihail'in imparatorluk tahtına geçip akabinde bırakmış olduğu ardılları ve onların ardıllarının XI. Konstantinos'a kadar yapılmış olan evliliklerin nasıl ne şartlarda ve ne şekilde yapıldığını Bizans kaynaklarına göre inceleyeceğiz. Ayrıca 1347-1354 yılları arasında Bizans tahtında İmparatorluk yapmış olan Kantakuzenos hanedanının evlilikleri de araştırılmıştır.

Bu yüzyıllar içerisinde yapılmış olan evliliklerin, Bizans yönetici hanedanının varlığını devam ettirmeye çalıştığı ve içerisinde buldukları sosyal, ekonomik, askeri ve siyasi çöküntülerin etkisiyle evliliklerini genelde politik çıkarlarını doğrultusunda yapıldığını söylemek mümkündür. Bizans idareci hanedanı mensupları evliliklerini Sırp, Bulgar, Türk ve Latin gibi milletlerin idarecisi durumundaki yabancı

hanedan mensupları ile yaptıkları görülmektedir. Bu dönemde de Bizans toplumu her dönemde olduğu gibi ataerkil bir yapıya sahipti.² İmparatorluğun ilk yıllarında kadına çok önem verilmemekteydi. Bununla birlikte XIV. ve XV. yüzyıllarda insanlar kendilerini önceki kuşaklara göre nispeten daha özgür hissediyorlardı.³ Zaman içerisinde kadınlar doğuştan ya da evlilik vasıtasıyla prenses, imparatoriçe, anne, rahibe gibi unvanlar almış ve bu unvanların getirmiş olduğu ayrıcalıklara da sahip olmuşlardır.

Paleologos Hanedanı İçerisinde Gerçekleşen Evlilikler

Bizans İmparatorluğunda XI. yüzyıldan beri en yüksek çevreler arasına girmiş olan Paleologos ailesi⁴ 1261 yılından sonra sadece bir hanedan değil aynı zamansa imparatorluk mertebesine kadar yükselmiştir. Paleologos hanedanı mensupları yabancı hanedana üyeleri dışında da, Bizans içinde tarihin belli dönemlerinde imparator çıkarmış ailelerden Dukaslar, Angeloslar ve Komnenoslar hanedanları ile kız alıp vermişlerdir.⁵

Paleologos hanedanının ilk imparatoru olan VIII. Mihail 1259-1282⁶ yılları içerisinde imparatorluğu yönetmiştir. VIII. Mihail'in zevcesi Theodora Dukas idi.⁷ Mihail'in bu evliliğinin detaylarını bilmemekteyiz. Bu evlilik dışında VIII. Mihail Paleologos'un başka kadınlarla olan gayri-meşru ilişkilerden de iki kız çocuğunun olduğu bilinmektedir.⁸ Bizans imparatorluğunda resmi yasal eşin dışında başka birinden doğan çocuklar imparatorun öz evladı olmasına rağmen hukuken meşru sayılmıyorlardı. Bundan dolayı yaşanan gayri meşru ilişkiler neticesinde dünyaya gelen kız çocukları çoğu zaman diplomatik amaçlı evlilikler için

²Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları- The Byzantine Lady* (1250-1500), Çev. Özden Arıkan, 2.Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001, s. 3.

³Donald M. Nicol, *a.g.e.*, s. 3.

⁴Alexsander P. Kazhdan, "Palaiologos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1557.

⁵Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, Çev. Bilge Umar, 2.Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003, s. 5.

⁶Alice Mary Talbot, " Michael VIII Palaiologos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1. Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1367.

⁷Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, 8.Baskı, Ankara, TTK Yayınları, 2015, s.533.;Paleologos Hanedanı şecereleri için bkz; *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s.1558.

⁸ Paleologos Hanedanı Şecereleri için bkz.,*The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K.,1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s.1559.

kullanılmaktaydı. Bu evlilikler daha ziyade Hristiyan hanedanlar arasında oluyordu.

Bu kuralın hilafına VIII. Mihail iki kızını da Bizanslılar açısından inançsız olarak kabul edilen Nogay ve Abaga ile evlendirmekte tereddüt etmedi.⁹ VIII. Mihail'in gayr-i meşru ilişkilerinden olan kızı Euphrosyne'yi diplomatik amaçlar için kullanarak, Kırım'dan gelen Altın Orda tehdidini azaltmak amacıyla Berke Han'a zengin hediyeler göndererek onun başkomutanı Nogay ile evlendirdi.¹⁰ VIII. Mihail diğer gayr-i meşru kızı olan Maria'yı ise Moğol İmparatoru Cengiz Han'ın diğer torunu İlhanlı Han'ı Abaga ile evlendirerek XIII. yüzyılın en güçlü siyasi otoritesini temsil eden Moğollar ile akrabalık ilişkisi kurmuştur.¹¹ Bu evliliklerin gerçekleşmesi Hristiyanlık adına doğru bulunmadığı ve kendi dinleri dışında evlilik olduğundan ötürü Batı'nın dünyevi ve manevi yöneticileri karşısında VIII. Mihail'in verdiği ödünler geleneğe aykırı bulunmuştur.¹² Bu sebep ile de kendisi Bizanslılıktan çıkmış Latinofron¹³ lakabına layık görülmüştür. Çünkü Bizans İmparatorluğu varoluşundan beri Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine inanmış bu nedenden ötürü ise Hristiyanlığın Ortodoks mezhebinden olmayanlar ile gerçekleşen evlilik kilise onay vermediği sürece gerçekleşemez gerçekleşse dahi bu evlilik kilise tarafından kabul edilmezdi. Son dönem Bizans İmparatorluğunu yöneten Paleologos Hanedanının içerisinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve sosyal bunalımlardan kurtulmak için kilise kuralları gereği hoş karşılanmasa da bazı evlilikler devlet bekası için onaylanmıştır.

Komninos soyundan gelen Trabzon hükümdarlarına Paleologoslar'ın Bizans devletinin meşru hanedanı olduğunu kabul ettirmek ve Trabzon'un İstanbul'a bağlı olduğunu göstermek amacıyla VIII. Mihail, meşru kızı Eudokia'yı Trabzon hâkimi II. Ioannes ile evlendirildi.¹⁴ Bu düğün 1282 yılının Eylül ayında İstanbul'da gerçekleşti. Trabzon imparatoru şehre girmeden önce imparatorluğa özgü giysilerini çıkararak

⁹Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, a.g.e., s. 80.

¹⁰Enver Konukçu, "Berke Han- Altın Orda Hanı (1256-1266)", C.V, Türk Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, İstanbul 1992, s. 506.

¹¹*The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1558.

¹²Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, a.g.e., s. 80.

¹³Latin kafalı lakabı bkz. Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, a.g.e., s. 80.

¹⁴Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, a.g.e., s. 80.

kayınbabası tarafından verilen despot unvanını kabul etmiştir.¹⁵ Bu unvan genellikle imparator hanedanına mensup kişilere verilirdi. Bu düğünden yaklaşık üç ay sonra VIII. Mihail 11 Aralık 1282 tarihinde ölür. Paleologos hanedanının kurucusu Mihail yaşamı boyunca yaptıklarıyla sadece Ortodoks geleneklerine aykırı değil Hıristiyan kaidelerine de muhalif hareketleriyle son dönem Bizans diplomasisine kalıcı izler bırakır. Paleologos hanedanı boyunca Hıristiyan olmayan Osmanlılar ile evlilik olayları Bizans kadar ondan etkilenen diğer Balkan devletleri için de sıklıkla icra edilen bir uygulama olarak görülür.

1272 yılından itibaren babası ile ortak imparatorluk sıfatına nail olan II. Andronikos tek başına imparator olduğunda 23 yaşında idi. II. Andronikos 46 yıl tahta kalarak 11 asırlık Bizans tarihinin en çok saltanat süren üçüncü imparatoru oldu.¹⁶ II. Andronikos babası VIII. Mihail'in girişimleriyle Slav dünyası ile sühriyet üzerinden bir yakınlık kurulmak istenmiştir. Ancak bu başarılı olmamıştır.¹⁷ Bunun üzerine VIII. Mihail yapılacak bir evlilik ile Macaristan ile ittifak oluşturmak ister. Çünkü Bizans'a karşı Sicilya merkezli olarak Adriyatik sahillerini ele geçirmeye başlayan Anjou'lu hükümdarıyla müttefik halinde bulunan Sırbistan'a karşı bir denge politikası oluşturmak amacındadır.¹⁸ Kendisinden sonra ardılı olan oğlu II. Andronikos'u 1273 yılında Macar Kralı V. Stephan'ın kızı Anna ile evlendirir.¹⁹ Bu birliktelikte olduğu gibi yapılan evliliklerin siyasi gücü arttırdığı ya da kadınların beraberinde getirmiş olduğu drahomalarının bu dönemde önemli bir meta olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemde erkek ve kız evlatların diplomatik ya da ekonomik amaçlarla kullanılmadığı birbirine uygun ailelerden kişilerin anlaşarak ve gönül yolu ile birlikteliklerine ender rastlanırdı.²⁰ Bu tür evliliklerin en çok bilineni Bulgar Çar'ı Ivan Aleksandar'ın ikinci eşi Yahudi asıllı Teodora ile yaptığı izdivaçtır. Teodora evliliği için din değiştirip aynı zamanda Ortodoks mezhebine tabî olmuştur. Bu evlikten II. Ivan Şişman dünya'ya gelmiştir.²¹

¹⁵A.g.e., s. 80.

¹⁶Alice Mary Talbot, "Andronikos II Palaiologos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1. Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 94-95.

¹⁷Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 423.

¹⁸A.g.e., s. 423.

¹⁹Alice Mary Talbot, "Andronikos II Palaiologos", *a.g.e.*, s. 94-95.

²⁰Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları*, *a.g.e.*, s. 6.

²¹Laonikos Chalkondyles, *The Histories*, C.I, kitap 6-10, Çev. Anthony Kaldellis, 1. Baskı, Harvard University Press Cambridge Massachusetts, London 2104, s. 58-59.

Bizans imparatoru II. Andronikos'un babası VIII. Mihail tarafından siyasi nedenlerden ötürü ayarlanmış olmasına rağmen Macaristanlı Anna ile yapılan mutlu bir evliliği vardı. 1281/2 yılında Anna öldü. Bizans imparatorluğu tarihinde Macaristanlı Anna olarak tarihi kayıtlara geçen imparatoriçe öldüğünde Mihail (IX. Mikhail) ile Konstantinos adında iki erkek çocuk bulunmaktaydı.²² II. Andronikos Anna'nın ölümünden sonra bir diğer zevcesi ikinci karısı olan Lombardia'lı markiz Montferrat'ın kızı Yolanda ile evlendi.²³ Yolanda, Bizans sarayına gelin olduktan sonra İrena, ismi ile anıldı²⁴. Onunda evliliği babası ve kocasının çıkarlarına uygun düşecek şekilde tasarlanmış diplomatik ve politik amaçlıydı.²⁵ Babası VII. Marki Guglielmo annesi ise Kastilyalı Beatrice idi.²⁶ VII. Marki dördüncü Haçlı Seferi sırasında elde etmiş olduğu Selanik Kralı unvanının kendisine miras kaldığı iddiasını savunmuş fakat kızını Bizans İmparatoru II. Andronikos ile evlendirmeye bu iddiasından vazgeçmiştir.²⁷ Batı'nın idari yönetici sınıfları arasında mevcut bir düşünce bulunmaktaydı. Bizans imparatoru ile evlenmek genç kızlar için büyük bir kıymet algısı oluşturmuyordu. Fakat Papalar bu tür evlilikleri onaylamıyordu, çünkü Roma kilisesinin dini düşüncelerini ve iddiaları reddediyorlardı.²⁸ Kastilya Kralı X. Alfonso, Konstantinopolis'e gönderebileceği bir kız evladı olamamasından ötürü diplomatik amaçlı mecburi olarak torunu Yolanda'yı üç Cenova gemisi eşliğinde gönderdi. Yolanda 1284 yılında İstanbul'da Ortodoks töreniyle evlendi.²⁹ Yukarıda Hıristiyanlıkta ve Ortodoks mezhebindeki yapılan tören merasimleri ele alınmıştır. Bizans İmparatorluğunda evlilik gerçekleştiğinde bazı kadınların ismi değişmektedir. Yolanda da ismi değişen Bizans gelinleri arasındadır. Bizans'ın vermiş olduğu yeni isim ile artık İrena olarak kayıtlara geçmiştir.³⁰ Evlilik gerçekleştiğinde Yolanda 11 yaşında iken II. Andronikos 25-26 yaşlarındaydı.³¹ XI.

²²Timothy S. Miller, *The History of John Cantacuzenus (Book IV): Text, Translation, and Commentary*, Doctoral Dissertation of Philosophy, The Catholic University of America, Washington D.C. 1975, s.248.

²³Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.449.

²⁴Timothy S. Miller, *a.g.e.*, s.248.

²⁵Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları*, *a.g.e.*, s.54.

²⁶*A.g.e.*, s. 54.

²⁷ Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, *a.g.e.*, s.123.

²⁸Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları*, *a.g.e.*, s. 55.

²⁹Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları*, *a.g.e.*, s. 55.

³⁰Timothy S. Miller, *a.g.e.*, s. 248.

³¹Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, *a.g.e.*, s. 123.

yüzyıldan itibaren Bizans kültüründe düğünden önce hazırlanan evlilik anlaşması³² bu dönemde gerçekleşen evliliklerin sermayesi konumundadır. Gelinin evlendiğinde ileriki zamanlarda güvencesi için beraberinde ailesi tarafından verilmiş olan drahoması³³ belki de diplomatik ve ekonomik açıdan çıkarıydı.

Bu evlilikte, Monferrato Markisi Selanik Krallığı üzerinde hak sahibiydi. Fakat kendisine hiçbir fayda sağlamadığını itiraf ediyordu, Andronikos ise Monferrato hanedanının, imparatorluğun ikinci büyük kenti üzerinde babadan oğla geçecek bazı haklara sahip olmasını siyasi bakımdan münasip bulmaktaydı. Yolanda ile yaptığı bu evlilik askıda kalan bu haklara çözüm getiriyordu. Evlilik öncesi yapılan anlaşma gereğinde Yolanda drahoma olarak bu toprakları getirmiş, Andronikos ise kayınpederi VII. Marki Guglielmo'nun Selanik üzerindeki miras iddiasından vazgeçmesi üzerine yüklü bir miktarda para ödeyerek Lombardiya'da sürekli olarak 500 askerden oluşan birlik oluşturmayı garantilemiştir.³⁴ Bu anlaşma imparatoru zarara uğratmış ve umduğu toprakları alamamakla birlikte ilerleyen yıllarda Yolanda'nın oğullarının çıkarları için devlet arazisinin bütün imparatorluk prensleri arasında paylaşılması teklif ettiğinde II.Andronikos tarafından olumsuz cevabı alması üzerine karı- kocanın araları bozuldu.³⁵ Başkenti terk eden Yolanda Selanik'e gitti. İlk başlardaki ılımlı olan Yolanda değişerek yerine dış görünüşü Bizanslı fakat kültür itibariyle hep Batılı kalan Yolanda Selanik'i kendi mülkü gibi görmeye başlamış 1303 yılında ise buraya yerleşmiştir.³⁶ II. Andronikos, bu evliliğin ilk yıllarında Yolanda'dan Ioannes, Theodore, Dimitrios adında üç oğlu ve Simonis adında da bir kız evlada sahip olmuştur³⁷. 1286 yılında ilk oğullarının doğumundan sonra Andronikos karısına imparatoriçe olarak taç giydirdi.³⁸

³²Tamara Talbot Rice, *Bizans'ta Günlük Yaşam: Konstantinopolis Bizans'ın Mücevheri*, Çev. Bilgi Altınok, 1.Baskı, Göçebe Yayınları, İstanbul 1998, s. 196.

³³ Çeyiz

³⁴Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları, a.g.e.*, s. 123. ; Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları, a.g.e.*, s. 55.

³⁵Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*,s. 443.

³⁶Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları, a.g.e.*,s. 55.

³⁷ A. E. Laiou, "A Byzantine Prince Latinized: Theodore Palaeologus, Marquis of Montferrat" *Byzantion*38 (1968), s. 386.

³⁸Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları, a.g.e.*, s. 56.

Sırp Nemanya³⁹ hanedanı zamanında başlamış olan Bizans'ın güneydeki topraklarındaki Sırp ilerleyişi II. Andronikos ve Sırbistan çarı Stephan Milutin ile bir anlaşma yapmaya itmiştir. Bu ise diplomatik açıdan yeni ve kilise tarafından pek hoş karşılanmayacak bir evliliğe sebep olmuştur. Bizans prensesleriyle evlenmek Sırp çarı Milutin için ağabeyi Dragutin ile mücadelesinde iyi bir kazanç olacaktı.⁴⁰ Bu evlilik için II. Andronikos dul kalmış kız kardeşini⁴¹ öne sürmüştür. Eudokia bu evliliği reddetmesi Mulutin'i kızdırmış ve bu duruma çözüm bulmak ve imparatorluğun bekası için Andronikos henüz 5 yaşındaki kızı Simonis'i Sırp çarı ile evlendirmek zorunda kalmıştır.⁴² Bu evliliğe İstanbul patriği tarafından itiraz edilmiştir. Çünkü Sırp kralı 50 yaşında ve daha önceki evliliklerinden ötürü ahlaki olarak uygun bulunmamıştır.⁴³ Diğer bir engel ise kilisenin onaylamış olduğu evlilik yaşı kızlar için 12, erkekler için ise 14 idi. Bu evlilik Nisan 1299 Selanik'de gerçekleşmiştir. Bu evlilik Bizans tarihçilerinin yorumuyla sağlık ve mutluluğu açısından felaket olmuştur. Paleologos hanedanının ikinci taç giyen imparatoru II. Andronikos'un gayri meşru en az iki çocuğu olduğu da bilinmektedir.⁴⁴

Türklerin Anadolu'da yayılması Bizans devleti açısından bir tehdit oluşturmaktaydı. Diğer bir taraftan ise bütün Türk kabilelerini, Slav devletlerini ve Bizans'ı da itaat altına alacak olan Osmanlı cediti mevcuttu. Bizans imparatorluğunun da içinde bulunduğu bu çember halkası II. Andronikos'u tedirgin etmişti. Türklerin Alanlar'ı yenmesi⁴⁵ ayrı bir korku yaratmıştı. Bu siyasi buhran içinde Türklere karşı mücadelede yardım teklifi Roger de Flor tarafından geldi. 1303 yılında 6500 savaşçı asker ile İstanbul'a gelen Roger'e II. Andronikos anlaşma gereği dört aylık ücretlerini peşin ödeyerek yeğeni Maria Asen'i zevce olarak vermiştir.⁴⁶ Yine bu evlilik sonucu *meGasduk*'luğa tayin ve

³⁹ Jelisaveta Stanojevich Allen, "Nemanjid Dynasty" *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1451-1452.

⁴⁰ Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 451.

⁴¹ Trabzon İmparatoru Ioannes'den dul kalmış Eudokia; Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 451.

⁴² Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları*, *a.g.e.*, s.6. ; Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 451.

⁴³ Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları*, *a.g.e.*, s. 58. ; Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 451.

⁴⁴ Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları*, *a.g.e.*, s. 58.

⁴⁵ Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 454.

⁴⁶ Maria Asen, II. Andronikosun kız kardeşi İrene Paleologos'un kızı; Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 454-455.

sonradan da ona *Caesar* unvanını da verdi.⁴⁷ İmparatorluk tahtında uzun yıllar kalan II. Andronikos birçok problemler ile karşı karşıya kalmıştır. Bu problem imparatorluğun bekası için son derece büyük problemler idi. II. Andronikos döneminde hem diplomatik hem de ekonomik amaç taşıyan anlaşmalar ile evlilikler yapılarak akrabalık ilişkisi kurulmuştur. 13 Şubat 1332 tarihinde ise II. Andronikos ölmüştür.⁴⁸

Ermenistanlı Rita (Maria) ve IX. Mihail'in oğlu⁴⁹ III. Andronikos 1308-1313 yılları arasında ortak imparatorluk yapmıştır. Dedesi tarafından sarayda büyümüş olan III. Andronikos gençliğinde çok serkeş davranışlar sergilemesi akrabaları ve aile büyükleri tarafından durdurulmak istenmiş ve bu amaç için de evlilik yolu tercih edilmiştir.⁵⁰ Bağlantıları sağlam bir Alman hanımefendiyle evlenme ayarlanmış, bu hanım Brunswick-Grubenhagen Dükü Heinrich'in kızı Adelaidevon Brunswick olarak ayarlanmıştır. Bizanslıların tabiri ile Brunswick'li İrena idi.⁵¹ Bu düğün 1317 yılının Ekim ayında yapıldı.⁵² II. Andronikos'un torunu III. Andronikos'a bir ders vermek istemesi üzerine iki imparator arasında bir süre gergin zamanlar yaşanmıştı. Bu gerginlik akıbeti değiştirmemiş ve II. Andronikos torununa imparatorlukta kendi ortağı olmasına rıza göstermiştir. 2 Şubat 1325 tarihinde III. Andronikos Aya Sofia'da imparatorluk tacı giymiştir.⁵³

Bizans imparatoru III. Andronikos iki evlilik yapmıştır. Diğer evliliği ise 1326 yılında Sovaie Kontu V. Amedeo'nun kızı Giovanna diğer bir deyişle Anna ile olmuştur. Bu evliliğin temelinde ise III. Andronikos'un ilk eşinin ölmesi ve imparatorluğa bırakabilecek bir ardılı bulunmaması idi. Bu amaç ile de ikinci evliliği yapması ön görülmekteydi. Bu evliliğin gerçekleşmesi için 1325 yılında İstanbul'dan elçiler gönderildi.⁵⁴ Giovanna'ya evlilik teklifi sunmaya giden elçilere eşlik

⁴⁷Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 455.

⁴⁸ John Juhus Norwich, *Bizans Erken Dönem (MS 323-802)*, C.I., 1.Baskı, Kabalca Yayınları, İstanbul 2013, s. 246.

⁴⁹ Alice Mary Talbot, "Andronikos III Palaiologos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s.95.

⁵⁰Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları, a.g.e.*, s.163.

⁵¹Paleologos Hanedanı Secereleri için bkz., *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s.1558.

⁵² Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları (1261-1453)*, *a.g.e.*, s. 163.

⁵³Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 462.; Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları, a.g.e.*, s. 168.

⁵⁴ Bizans sarayının deneyimli diplomatı Andronikos Tornikes ve Bizans ordusunda subaylık yapan Kıbrısta'ki Fransız hükümdarların akrabası olan Jean de Gibelet idi.

edilmesi için *şeref kıtası* verilmiştir.⁵⁵ 1325 Eylülünde bir evlilik sözleşmesi imzalanarak Giovanna (Anna) İtalya'dan dönmek üzere ayrılmıştır.⁵⁶ Evlilik sözleşmesi tıpkı Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi kızın çeyizinin hazırlanıp kız ve erkek tarafının anlaşarak nişanlanma aşamasıydı. Kız⁵⁷ alma merasimini ve düğünü tarihçi Nicol, Giovanna'nın bu yolculuğu yanında özel rahibi, Fransiskan keşişi, şövalyeler, beyler ve nedimeler eşliğinde gerçekleştirdiğini ve Şubat 1326 tarihinde İstanbul'a gelen ve yanında bulunan görevliler için görkemli bir karşılama töreni hazırlandığı söyler. Fakat Giovanna İstanbul'a geldiği sırada mevsimin kış olması gelinin hasta olmasına neden olduğu için düğün 1326 Ekim ayında yapılmıştır. Düğün İstanbul'da Bizans ayinleri geleneğine göre muhtemelen de patrik yönetiminde yapıldı. Fakat bu durum papayı rahatsız etmişti. Çünkü Giovanna'nın Katolik olmasından ötürü Katolik-Ortodoks mezhepleri arasında evlilik kilise kuralları gereği aykırıydı ve evliliğin gerçekleşmesi için de papalığın özel izni ve onayı olması gerekirdi."⁵⁸ Düğünden hemen sonra III. Andronikos Bizans geleneğinin bir parçası olarak eşine taç giydirmiştir.

Osmanlı Devletinde olduğu gibi Bizans Devletinde de evlilik sonucu kültürel alışveriş gerçekleşmiştir. Bizans halkı her ne kadar bu etkileşimi hoş görmese de III. Andronikos eşinin yanında getirmiş olduğu şövalyelerden at sırtında mızrak dövüşünü ve turnuvaları öğrenerek Bizans sarayına sokmuştur.⁵⁹ Aile büyükleri tarafından belli bir amaç için planlanan bu evlilik 18 Haziran 1332'de Dimotoka'da V. İoannes'in dünya'ya gelmesine sebep olmuştur.⁶⁰ III. Andronikos, Gioavanna'dan olan kızı İrena'yı Bulgar çarının 15 yaşındaki oğlu III. Ivan Asen ile evlendirmiştir.⁶¹ Bir diğer kızları Maria ise kardeşi V. İonnes'in siyasi amaçları doğrultusunda Cenovalı Francesco Gattilusio adında bir korsanla

⁵⁵ Devlet adamlarının yüksek aşamadaki devlet adamlarıyla komutanların karşılaşmalarında ve uğurlanmalarında hazır bulunan tören kıtası. Bkz. Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları, a.g.e., s. 91.*

⁵⁶ Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları, a.g.e., s. 92.*

⁵⁷ Fransiskanlar 24 Şubat 1209 tarihinde Assisili Francesco tarafından merkezi İtalya olmak üzere kurulmuş dini bir tarikatır.

⁵⁸ Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları, a.g.e., s. 92.*

⁵⁹ John Julius Norwich, *a.g.e., s. 246.*

⁶⁰ Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları, a.g.e., s. 92-93.*

⁶¹ Paleologos Hanedanı Seçereleri için bkz., *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1. Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1559. ; Georg Ostrogorsky, *a.g.e., s. 459.*; Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları, a.g.e., s. 92.*

evlendirilir.⁶² Bu evliliğinde temelinde ise Bizans iç savaşında VI. Ioannes Kantakuzenos'un tahtan feragat etmesi içindi. Bu yardımlaşma karşısında Maria'yı zevce olarak vermiş çeyiz olarak ise Midilli'yi vermiştir.⁶³ Bu çift düğün törenini yaptıktan sonra İstanbul'dan ayrılarak Midilli'ye gitmişlerdir. Buradan anlaşıldığı gibi düğünleri İstanbul'da yapılmıştır.1462'de adanın Türkler tarafından alınmasına kadar ada Gattilusio hâkimiyetinde kalmıştır.⁶⁴

III.Andronikos'un 15 Haziran 1341'de ölmesiyle Bizans Devleti büyük bir kriz ile karşılaşmıştır.⁶⁵ Varisi V. Ioannes, henüz dokuz yaşındaydı. Ve otoritesini kullanma sorunu henüz çözülmemişti. Andronikos'un karısı Anna ve patrik Ioannes Kalekas, V. Ioannes adına iktidarı kullanma hakkına sahip olduğunun iddia etmiştir. Ancak Aydınolu Umur Bey'in desteğini alan Kantakuzenos bu düşünceye karşı çıkmıştır.⁶⁶ III. Andronikos'un sağ kolu olan Ioannes Kantakuzenos, imparatorun saraydaki düşmanları tarafından imparatoriçe Anna'ya rakip gösterilmesi üzerine15 Haziran 1341 tarihinde III. Andronikos'un vasiyeti bu diyerek kendini ortak imparator ilan etmiştir.⁶⁷

Bu gelişmelerden önce bilinmesi gereken bir diğer evlilik ise VIII. Mihail'in İrena adlı kızının 1279 yılında o dönemin Bulgar çarı III. Ivan Asen ile evlendirmiştir. Bu evlilikten doğan Andronikos'un İrena Asen adını verdiği kızı dünya'ya gelmişti.⁶⁸ III. Andronikos'un sağ kolu olan VI. Ioannes Kantakuzenos 1318 yılında 23 yaşında İrena Asen ile evlenmiştir.⁶⁹ Yeni evli çift Gelibolu'da yaşamıştır. II. Bulgar çarlığının kurucu hanedanı olan Asen veya Asanis ailesi Kuman asıllı Türklerden olup 1186-1368 yılları arasında varlıklarını sürdürmüşlerdir.⁷⁰ Asen

⁶²Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*,s. 488.

⁶³Mikhael Doukas, *Tarih: Anadolu ve Rumeli 1326-1462*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008, s. 39.

⁶⁴Georg Ostrogorsky, *a.g.e.*,s. 488.

⁶⁵Nicephorus Gregoras, *Romaiques Istorias*, Bon 1829, s. 579-560.

⁶⁶Ioannis Cantacuzeni, *Istorion Bibliion I V*, cilt II, Bon 1831, s. 55.

⁶⁷Mikhael Dukas, *a.g.e.*,s. 11.

⁶⁸Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları.a.g.e.*, s. 79.

⁶⁹Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları, a.g.e.*,s. 79.

⁷⁰Ayşe Kayapınar, “ Kumanlar ve İkinci Bulgar Devleti (1187-1370)”, *Türkler*, C.II, Ankara 2002, s. 810-819.

ailesinin birçok üyesi Bizans İmparatorluk ailesiyle evlilik yoluyla akraba olup Rumlaşmışlardır.⁷¹

Bizans Ordusunda Türklerden oluşan askeri birlik için “Tourkopouloi” ifadesi kullanılarak XI. yüzyıl sonu ile başlayıp XIII. ve XIV. yüzyıllarda Bizans ve Doğu Frenk kuvvetlerinde Müslüman ve daha sonradan Hıristiyanlaştırılmış Türklerden ve bunların Grek kadınlar ile evliliklerinden doğan çocukların paralı askerlik yaptığı da bilinmektedir.⁷²

Lakin bu serüven içerisinde V.Ioannes ile VI. Ioannes Kantakuzenos arasında düşmanlık oluşmuştur. Ioannes Kantakuzenos bu durumu çözmek için kızı Helena’yı⁷³ imparator Ioannes ile evlendirmek istedi. Bu duruma Ayan Meclisi içerisindeki kişilerden tepkiler gelerek imparatoriçe Anna’ya “töre niteliği kazanmış bir adet gereğince Rumların hükümdarına Almanlardan yahut Germen’lerden biri eş verilir. Böylece ihtiyaç zamanında bu devletten destek ve yardım alabiliriz” dediler.⁷⁴ Bu sözlerden de anlaşılacağı gibi imparatorluğun son yüzyılı içerisinde yapılan yahut yapılacak evlilikler Bizans toprakları bekası için önemli bir olaydı. Evlenilecek kızın kime ne amaçla gelin olarak verilmesi üzerine de yorumlar yapılmaktaydı.

Kantakuzenos tarihine göre⁷⁵ imparatoriçe İrena kızı Helena’yı nişan için Edirne’den getirmeye gönderilmiştir.⁷⁶ Böylece düğün hazırlıklarına başlanmıştır. V. Ioannes Blakhermai kutsanmış olan Helena’ya Bizans geleneğine uygun olarak eşine 21 Mayıs 1347 tarihinde imparatoriçe tacını giydirmiş hem de düğün yapılmıştır.⁷⁷ Törende ilahiler okunmuştur. Ayrıca “Büyük saygıya layık hükümdar ve Rumların İmparatoru Ioannes Paleologos ile büyük saygıya layık İmparatoriçe Helena uzun yıllar yaşasın.”⁷⁸ Diyerek haykırıldı. İç savaşı yaşıyor olan Kantakuzenos ile

⁷¹ Yorgios Sfrancis, *Yorgios Sfrancis’in Anıları- Chronicon Minus*, Çev. Levent Kayapınar, 1.Baskı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009, s. 54-55.

⁷² Yusuf Ayönü, “Bizans Ordusunda Ücretli Türk Askerler (XI. - XII. Yüzyıllar)”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, 2009, s. 64.

⁷³ Helena Katakuzenos

⁷⁴ Mikhael Dukas, *a.g.e.*, s. 12.

⁷⁵ Ioannis Cantacuzeni, *Istorion Biblion IV*, Cilt III, Bon 1832, s. 30.

⁷⁶ Alice Mary Talbot, “John V Palaiologos”, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1050.

⁷⁷ Alice Mary Talbot, “John VI Kantakouzenos”, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s.1050.; Mikhael Dukas, *a.g.e.*, s. 31.

⁷⁸ Mikhael Dukas, *a.g.e.*, s. 31.

Paleologos hanedanlarının bir düğün ile barış noktasına gelmesinde Ioannis Kantakuzenos'un Osmanlı sultanı Orhan'dan aldığı desteğin payı büyüktü.⁷⁹ Dukas bu düğünün bir bayram şölenine benzediğini nice imparator ve imparatoriçelerin despot ve despinaların katıldığını söyleyerek ilkçağın 12 tanrısı gibi benzetme yapmaktadır.⁸⁰ Bu düğün vesilesi ile Kantakuzenos ve Paleologos hanedanı arasında barış ortamı oluşmuştu. 1347'de Aziz Konstantinos ile Azize Helena'nın yortu gününde Ioannes Kantakuzenos ve karısı İrena'nın ikinci kez taç giymesinin ardından aynı ayın sonunda yeni çiftlerin evliliği kutlandı.⁸¹ Düğün gerçekleştiğinde V. Ioannes 15 yaşında Helena ise 13 yaşına basmıştı.⁸²

Bu düğünde dikkati çeken diğer bir önemli olay ise imparatoriçe Giovanna'nın iç savaş sırasında para toplamak adına bütün mücevherlerini Venediklilere rehin olarak vermişti ve taç giyme töreni sonrası düzenlenen ziyafet yemeğinde kutlamalar için beş taht yapılmıştı.⁸³ Lakin törende bulunan misafirlerin dikkatini taçların üzerindeki mücevher yerine cam parçalarının olduğu ve ziyafet için çıkarılan tabakların altın ve gümüş yerine kurşun alaşımı ve kilden yapıldığı dikkat çekmekteydi. Bizans imparatorluğu geleneğinde yapılan evlilik törenlerinde yahut devlet törenlerinde en iyi kaplar, çatal bıçaklar kullanılırdı. Fakat bu durum XIV. yüzyılın sonlarına doğru değişmiş ve ekonomik nedenlerden toprak kaplar kullanmak zorunda kalmışlardır.⁸⁴

Ioannes Paleologos ve Helena Kantakuzenos'un oğlu IV.Andronikos 1376-1379 yılları arasında imparatorluğu yönetmiştir.⁸⁵ IV. Andronikos'un evliliği konusunda bilgi veren kaynak Halkokondilis'dir. IV. Andronikos Bulgar çarının kızı Maria (Kyratza) ile evlenmiştir.⁸⁶ Bu evlilik 1355 yılında ikisi de çocuk iken kararlaştırılmış ve 1366 yılından

⁷⁹Ioannis Cantacuzeni, *IstorionBiblion IV*, Cilt III, Bon 1832, s. 32.

⁸⁰Mikhael Dukas, *a.g.e.*, s. 31.

⁸¹Alice Mary Talbot, "John V Palaiologos", *a.g.m.*, s. 1050.

⁸²Mikhael Dukas, *a.g.e.*, s. 31.

⁸³Tamara Talbot Rice, *Bizans'ta Günlük Yaşam: Konstantinopolis Bizans'ın Mücevheri*, Çev. Bilgi Altınok, 1.Baskı, Göçebe Yayınları, İstanbul 1998, s. 54.; Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları*, *a.g.e.*, s. 83.

⁸⁴Tamara Talbot Rice, *a.g.e.*, s. 54.

⁸⁵Alice Mary Talbot, "Andronikos IV Palaoilogos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 95.

⁸⁶Laonikos Chalkkondyles, *The Histories*, C.I, kitap 1-5, Çev. Anthony Kaldellis, 1. Baskı, Harvard University Press Cambridge Massachusetts, London 2104, s.56-59.

önce de bu düşün yapılmıştır.⁸⁷ Bu evlilikten VII. Ioannes Paleologos'd ünya'ya gelmiştir.

Diğer oğulları I. Theodoros, 1370 yılında Nerio'nun Eğriboz lordlarının kızlarından biri olan Sareceno de Saraceni'nin kızıyla evlenmiştir. Bu evlilikten iki kızı doğmuştur. Kızlarından biri Botolomea 1384 yılında Theodoros Paleologos ile evlenmiştir.⁸⁸ Francesca adlı kızı ise I. Corlo Tocco ile evlendirilmiştir.

Ioannes Paleologos ve Helena Kantekuzenos'un ikinci oğlu II. Manuel babasının 16 Şubat 1391 tarihinde ölümü üzerine ⁸⁹ yeğeni VII. Ioannes'ten önce davranarak İstanbul'a gelmiş ve 1391 yılında tek başına imparatorluk tacını giymiştir.⁹⁰ II. Manuel Sırp asilzadesi Konstantin Dragaş'ın kızıyla 10 Şubat 1392 tarihinde evlendi.⁹¹ Bu evlilik tamamen siyasi ilişki üzerine kurulmuştur. Sultan Bayezid'in ordugâhında bulunan Manuel'in ordugâhtan kaçması üzerine sultanın divanında bulunan matbu hükümdarlar kendi aralarında bir daha divana katılmama kararı aldılar. Orada söz veren tek adam Zarko'nun oğlu ve Dragaş'ın erkek kardeşi Konstantin'di. Zarko öldüğünde görüşme ve savaş konusunda çok yetenekli bir adam olan ve bu konularda akraların hepsinden daha iyi olan Dragaş, Arnavut ve Sırp düşmanlarına karşı savaşarak önemli topraklar elde etmişti.⁹² Ölümünden sonra kardeşi Konstantin toprakların sahibi oldu ve sultanın divanına katıldı. İsyân konusunda anlaşmaya varmak için Yunan kralına, kız kardeşini onunla evlendirme sözü verdi.⁹³ Evlilik gerçekleştiği sırada II. Manuel 42 yaşındaydı. Bu evlilik gerçekleştiğinde Manuel ve kayınbabası Osmanlı sultanı Yıldırım Bayezid'in vaselleri idiler.⁹⁴ Bu evlilik iki tarafça Ortodoks halkının çıkarlarını birleştirmek için siyasal neden olarak düşünülmüş olabilir.⁹⁵ Çift evlilik neticesinde Bizans geleneği doğrultusunda taç giymiştir.

⁸⁷Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, s.56-59.

⁸⁸Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, s. 342-347. / 4.Kitap 531. -532. dipnotlar

⁸⁹Peter Schreiner, *Die Byzantinischen Kleinchroniken*, Cilt I, Viyana 1975, s. 69.

⁹⁰Alice Mary Talbot, "Manuel II Palaoilogos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed.A.P.K., 1.Baskı,Oxford University, New York-Oxford 1991 , s.1291.

⁹¹Laonikos Chalkkondyles, *The Histories*, C.I, kitap 1-5, Çev. Anthony Kaldellis,1. Baskı, Harvard UniversityPress Cambridge Massachusetts, London 2104, s.128-130.

⁹²Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, s.128-130.

⁹³Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, s. 128-130.

⁹⁴Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları*, *a.g.e.*, s. 319.

⁹⁵*A.g.e.*, s. 319.

Düğünün ertesi günü imparatora Ayia Sofia'da Patrik Antonios tarafından taç giydirildi. Bu törene İstanbul'da bulunan Smolensk'li Rus arşimandriti törene tanık olmuştur.⁹⁶ Taç giyme töreni bitince imparator ve imparatoriçe at üzerinde kiliseden saraya geçmişler ve burada bulunan tahta oturmuşlardır. Genelde bu taht altından olur ve imparator bu tahta oturduktan sonra herkes öncelik sırasına göre imparatora saygılarını sunardı.⁹⁷ İmparator ve imparatoriçe için perde arkasında bulunan herkes "yaşasın" diyerek perde kapanmış ve çift kendilerine yüksek mertebeli devlet görevlilerin hizmet ettiği sofraya oturmuşlardır.⁹⁸ İmparatorluk düğünlerinde yeni evli çiftler taçları başlarında olarak zifaf odasına ilerler orada konuklarını kabul ederek onların huzurunda taçlarını zifaf⁹⁹ yatağının üzerine koyarlardı. Buradan herkes Ondokuz Klineli Yemek Salonu'na geçer ve giysilerini değiştirerek daha sade bir şekilde konuklarıyla birlikte düğün kahvaltısına otururlardı.¹⁰⁰ Bizans toplumunda kadın da her ne kadar daha özgür olsa eskiden beri var olan gelenek devam ederdi. Kadın evli dahi olsa belli bir ölçüde etkinliklerde yer alabilirdi. Sokağa çıkarken yanlarında biri olmadan çıkmaları yakışsız sayılırdı.¹⁰¹ Düğünlerde kadınlar da partiye alınır sadece saçlarını propoloma¹⁰² şeklinde taramalarına izin verilmezdi. İmparatoriçeler Bizans'ın ileri gelen soylu kadınlarıyla daha çok kendi dairelerinde büyük harcamalar yaparak kutlamalar yaparlardı.¹⁰³ Genel olarak taç törenleri ve imparator ailesine ait düğünler bu şekilde gerçekleşmekteydi.

II. Manuel ve Helena Dragaş'ın evliliği siyasi sebeplere dayansa da altı çocukları olmuştur. Bu durum evliliğin daha sora mutlu bir evliliğe dönüş düğünün de kanıtıdır. Bu evlilikten VIII. Ioannes, II. Theodoros, Andronikos, XI. Konstantin, Dimitrios ve Tomas Paleologoslar dünya'ya gelmiştir.¹⁰⁴ II. Manuel'in evlilik dışı gerçekleşen ilişkisinden doğan

⁹⁶A.g.e.,s. 319.

⁹⁷Tamara Talbot Rice, *a.g.e.*, s. 35.

⁹⁸Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, *a.g.e.*, s. 320.

⁹⁹Gerdeğe girme, gerdek.

¹⁰⁰Tamara Talbot Rice, *a.g.e.*,s. 41.

¹⁰¹Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları*, *a.g.e.*, s. 4.

¹⁰² Bizans İmparatorluğunda soylu kişilerin kullanmış olduğu saç modeline verilen isimdir.

¹⁰³Tamara Talbot Rice, *a.g.e.*, s. 41.

¹⁰⁴Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*,s. 38, 19. dipnot ; *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1559.

Isabella adında bir kızı da bulunmaktadır. Bizans İmparatorları veya Paleologos İmparatorluğunun gayr-i meşru ilişkileri sıkça görülmektedir. II. Manuel'in gayri meşru kızı Isabella (Zampia) Ilario Doria ile evlendirilmiştir.¹⁰⁵ 21 Temmuz 1425'te II. Manuel'in ölümüyle 30 yaşlarında olan VIII. Ioannes imparatorluğa devam etmiştir.

Manuel'in en büyük oğlu VIII. Ioannes 1425-1448 yılları arasında Paleologos hanedanlığını yönetmiştir. İmparatorluk dönemi boyunca üç evlilik yapmış olan VIII. Ioannes'in ilk evliliği Moskova Büyük Dukası I.Vasil'in kızı Anna ileydi. Ancak Anna 15 yaşında iken dört yıl evli kaldıktan sonra 1418 yılında ölmüştür.¹⁰⁶ VIII. Ioannes'in ikinci eşi ise Monferrato Markiz'in kızı Sofia idi. Sofia 1420 yılının Kasım ayında İstanbul'a gelmiş ve 19 Ocak 1421 yılında İmparator Ioannes ile evlendirilmiştir.¹⁰⁷ İmparator Aya Sofia 'da taç giymiş ve bu evlilik nedeni ile panayırların panayırı bayramların bayramları yapılmıştır.¹⁰⁸ Fakat Sofia görünüş itibarıyla çok çirkin olduğu için Ioannes'in ondan tiksindiği ve birlikte uyumadığı için ondan nefret etmeye başladığı anlatılmaktadır.¹⁰⁹ 1426 yılının Ağustos ayında Sofia kocasının ona kötü davrandığını ve kocasının artık ondan tiksindiğini düşünerek ülkesi İtalya'ya geri dönmüştür.¹¹⁰

VIII. Ioannes'in üçüncü evliliği ise Trabzon İmparatoru Aleksios Komninos'un kızı Maria Komninos ile olan evliliği idi. Bu evlilik ise Ioannes'in Osmanlı ilerlemesine karşı onları Anadolu'da zorlayacak müttefik arayışına girmesinden ötürü olmuştur. Bu amaçla Ioannes, tarihçi Sfrancis elçi olarak Trabzon imparatoruna göndermesiyle evlilik için çalışmalar yapılmıştır. 29 Ağustos 1427 tarihinde Trabzon'dan kadırgalar ile Maria İstanbul'a getirilmiştir. Eylül 1427'de ise evlilik gerçekleşmiştir.¹¹¹ Böylece IV. Aleksios Komninos'un kızı Maria ile evlenerek Bizans Rumlarıyla tekrar ittifak kurulmuştur.¹¹² Maria çocuk doğurmadan 1439'da ölmüştür.

¹⁰⁵Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, C.II, s. 280-283.

¹⁰⁶Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, C.II, s. 338-339.; Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, *a.g.e.*, s. 354.

¹⁰⁷Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s. 50-51.

¹⁰⁸*A.g.e.*, s. 50-51.

¹⁰⁹Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, C.II, s.338-339.

¹¹⁰Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, C.II, s.338-339.; Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s. 82-83.

¹¹¹Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s. 82.

¹¹²Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, C.II, s. 304-307.

Kiliseler arası ilişkileri (Ortodoks- Katolik) düzeltmek ve Mora Korintos'daki Eksamilon surunun yapılmasına yönelik düşünce ile imparator ailesinden bazı kişilere Katolik prensesler ile evlenmesine izin verilmiştir. Bu amaçla II. Manuel'in oğlu II. Theodoros da 1420 yılında Venedik'ten İstanbul'a getirilen gelinlerden Rimini Kontunun kızı Cleope Malatesta¹¹³ ile 25 yaşında evlenmiştir.¹¹⁴

Manuel'in üçüncü oğlu Andronikos'un 4 Mart 1429 tarihinde öldüğü kaynaklarda geçmektedir.¹¹⁵

II. Manuel'in dördüncü oğlu XI. Konstantinos'un ilk evliliği siyasi anlaşmazlık üzerine olmuştur. Epir bölgesinin ve Kefalonya adasının İtalyan hükümdarı Carlo Tocco, Mora yarımadasının kuzeybatısındaki Glarentza'yı¹¹⁶ ve Elis ovasını işgal etmiş ve Theodoros ile yapmış olduğu ateşkese 1426 yılında bozmuştur.¹¹⁷ Konstantinos ise olaya müdahale etmek için 26 Aralık 1427 tarihinde Mistra'ya ulaşan ordu Glarentza'ya geçerek şehri kuşatma altına almayı planlıyordu. Carlos Tocco yenilgiyi kabul ederek anlaşma yolunu seçmiştir. Bu amaçla yeğeni Maddelena'yı yani daha sonraki ismi ile Teodora'yı Konstantinos'a yasal eş olarak vermeyi ve çeyiz olarak ise Morada'ki kaleleri vermeyi teklif etmiştir.¹¹⁸ Glarentza 1 Mayıs 1428'de teslim edilmiş, 1 Temmuz da Patras yakınlarında düğün ile Konstantinos, Maddalena Tocco ile evlenmiştir.¹¹⁹ Maddelena-Theodoro Kasım 1429'da ölmüş ve bu evlilik on altı ay sürmüştür.¹²⁰

XI. Konstantinos'un ikinci evliliği ise Doris Paleologos Gateliuzi'nin kızı Ekatarina ile olan evliliğidir. Bu evliliğin gerçekleşmesi için yanında çalışan Sfrancis'i 6 Aralık 1440 tarihinde Midilli Adası'na dünür için göndermiş ve Gateliuzin kızı Ekaterina ile Kontantanos'un evlilik yapması için söz kesmiştir.¹²¹ Daha önce bu aile ile Paleologos ailesi

¹¹³Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, C.II, s. 340-341.

¹¹⁴Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları*, *a.g.e.*, s. 354.

¹¹⁵Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s.100.

¹¹⁶Bugünkü adı κολληνη/ Kilini olan Γλασέντζα/ Gleranca Mora Yarımadasının kuzeybatısında İllia bölgesinde Pirgos şehrin bağlı bir limandır.

¹¹⁷Donald M Nicol, *Konstantinos Paleologos*, Çev. Efe Kurtoğlu, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2013, s. 8.

¹¹⁸Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s. 92-94.

¹¹⁹Donald M. Nicol, *Konstantinos Paleologos*, *a.g.e.*, s. 8.

¹²⁰Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s. 154-155.

¹²¹Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s. 198-199.

arasında evlilikler gerçekleşmiştir. Düğün Ağustos ayında Mitilini şehrinde gerçekleşmiştir.¹²²

Siyasi ilişkilerden ötürü evliliklerin gerçekleşmesi Bizans'ın son yüzyıllarında da oldukça yaygındı. XI. Konstantinos Paleologos'un ikinci eşinin ölmesi üzerine imparatorun tekrar evlenmesi yönünden baskılar yapılmıştır. İmparatorun kendisine oğul doğurması için eş aranmaya başlamış ve bu doğrultu da Yorgios Sfrancis'i Gürcistan Krallığı veya Trabzon İmparatorluğunu idare eden hanedanlardan birisinin üyesi ile evlilik anlaşması yapmak üzere göndermiştir.¹²³ Gürcistan Kralı VIII. Georgiy kızını vermek için yüklü miktarda para ödemesini istemesi üzerine teklif geri çekilmiştir.¹²⁴ II. Murat'ın ölümü üzerine yerine oğlu II. Mehmed'in geçmesi ile de II. Murat'ın dul eşi Mara Brankoviç ile Konstantinos'un evlenmesi gerektiğinin siyasi açıdan iyi olacağını düşünülerəköneri yapılmıştır. Fakat bu evlilik için Sfrancis dört engel ileri sürmüştür. Bunlar Mara'nın ailesinin avam olması, akrabalıktan dolayı Kilise engelini olması, daha önce evlenmiş ve yaşından ötürü tıbbi olarak çocuk doğuramayacak konumda olması¹²⁵ idi. Şunu belirlemek gerekir ki II. Mehmed'in tahta çıkması ve imparator Konstantinos'un annesinin vefatı bütün bu önerilen evlilik planlarını suya düşürmüştür.

II. Manuel'in beşinci oğlu Mora Despotu Demetrios Paleologos¹²⁶ ise Paraspondilos'un kızı Zoi ile İstanbul'da 25 Mart 1436 yılında evlenmiştir. 17 Ocak 1440 tarihinde Zoi'nin ölmesi üzerine ikinci evliliğini 16 Nisan 1441 tarihinde yapmıştır.¹²⁷Eşi Pavlos Asanis'in kızı Theodora idi. Pavlos Asanis kızını İstanbul'dan alarak ayrıldı ve

¹²²Donald M. Nicol, *Konstantinos Paleologos, a.g.e.*, s. 17.

¹²³Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s. 224-227.; bkz. XI. Konstantinos için önerilen evlilikler, Donald M. Nicol, *Konstantinos Paleologos, a.g.e.*, s. 43 .

¹²⁴Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları, a.g.e.*, s. 400.; Gürcistan Kralının Sfrancis ile olan konuşması için bkz. Yorgios Sfrancis'in Anıları, *a.g.e.*, s. 240-241.

¹²⁵Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s. 234-235.

¹²⁶Bu isim 1444'te Varna Savaşını ayrıntılı bir şekilde anlatan ve günümüze ulaşan şiirin yazarı da Zotikos Paraspondils ismini taşımaktadır. Bu aile devlet hayatında üst derece de görev alan bu aileye Bizans kaynaklarında 1057 yılından itibaren rastlanmaktadır. Bknz. Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, 230. Dipnot.

¹²⁷Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s.200-201.;Paleologos hanedanı şecereleri için bkz. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K.,1.Baskı,Oxford University, New York-Oxford 1991, s.1559.

Mesembria'ya¹²⁸ geldi ve kızını Despot Dimitrios'a yasal eş olarak verdi.¹²⁹ Bu evlilikten Helena adlı kızları dünya'ya gelmiştir.¹³⁰

II. Manuel'in en küçük oğlu Thomas Paleologos Eylül 1429'da son Akea Prens II. Kentirio Zaharia Asanis'in kızı Ekatarina ile evlendi. Evlilik işlemlerini kardeşleri despotlar yapmıştır.¹³¹ Morada'ki toprakları eşinin çeyizi olarak kontrol altına almıştır.¹³² Paleologos hanedanı 1453 yılından sonra Thomas Paleologos'un soyundan devam etmiştir. Bu evlilikten doğan kızları Helena Sırp çarı George Bronkoviç'in¹³³ üçüncü oğlu Lazar ile evlenmiştir.¹³⁴ Helena, Lazar'dan üç çocuk doğurmuştur. Bunlardan Maria, Bosna hükümdarı Stefan Tomaseviç ile evlendi. İkinci kızı Milica, Kefalonia beyi Leonardo Tocco ile evlendi; İrena da Arnavutluk hükümdarı İskender Bey'in oğluyla evlenmiştir.¹³⁵ Thomas'ın küçük kızı Zoe 1472'de Moskova Büyük Prensi III. Ivan ile evlenmiştir.¹³⁶ Bu evlilik için nişanlanma aşamasında Papa IV. Sixtus düğünü kutsamış geline çeyiz sağlanarak nikâh Moskova'da kıyılmıştır.¹³⁷ Rusya'ya yerleşir yerleşmez Ortodoks inancına geçmiş ve Ruslar ona Sofia adını takmışlardır.

Sonuç

Bizans İmparatorluğunu XIV. ve XV. yüzyıllarda hakimi olan Paleologos hanedanı içerisinde gerçekleşen evliliklerin birden fazla sebebi vardır. Evliliklerin gerçekleşmesindeki en önemli nedenlerden biri imparatorluğun ayakta kalması amacıyla siyasi amaçlı yapılan evlilikler ve yine imparatorluğun bekası için tahtı yöneten imparatorun kendinden sonra bir ardıl bırakmak istemesidir.

İmparatorluğun içerisinde gerçekleşen evliliklerin Hıristiyanlığın Ortodoks mezhebine göre yapıldığı görülmektedir. Dini bir ritüel olan

¹²⁸Modern Nesebar, Bulgarista'nın Karadeniz kıyısında Trakya'da Antik bir Yunan kentidir.

¹²⁹Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, C.II, s. 326-329.; Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s. 200-201.

¹³⁰Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s. 314./ XXXIX Bab / 467. Dipnot. ; Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, C.II, s. 326-329. / 9.Kitap 47. Bab.

¹³¹Yorgios Sfrancis, *a.g.e.*, s. 152-153.

¹³²Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, *a.g.e.*, s. 371.

¹³³Laonikos Chalkkondyles, *a.g.e.*, C.I, s. 102-103.

¹³⁴Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, *a.g.e.*, s. 429.

¹³⁵*A.g.e.*, s. 429.

¹³⁶*The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s.1 559.

¹³⁷Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, *a.g.e.*, s. 429.

evliliklerin gerçekleşmesinde kilise onayı olmazsa olmazdı. Kilisenin onay vermediği evliliklerin gerçekleşmesi hoş karşılanmaz idi. Fakat bu durum Paleologos Hanedanı içerisinde esneklik göstermiştir. Çünkü yapılan evliliklerin aşk'tan ziyade imparatorluğun bekası ve kötü giden siyasi koşulları iyileştirmek adına yapıldığı dikkat çekmektedir. Nikahsız gayr-i meşru ilişkilerin yaşanması Bizans İmparatorluğunda sıkça rastlanmaktadır. Özellikle de bu ilişkilerden dünya'ya gelen kız çocukların Hıristiyan olmayan hükümdarlar ile siyasi amaçlı evlendikleri görülmektedir.

Bizans İmparatorluğuna gelin gelen kadınların isimlerinin evlendikten sonra değiştiğini görülmektedir. Evlilik sözleşmesinin Bizans İmparatorluğunda XI. yüzyıldan itibaren uygulandığı ve bu sözleşme gelinin geleceği açısından önem arz etmektedir. Bu konuyu ilişkin önemli bir gelenek ise drahoma'lar (çeyiz) idi. İmparator ile evlenen kadınların taç giyerek imparatoriçe unvanı aldıkları dikkat çekmektedir. Evliliklerin gerçekleşmesi ile çiftler arasında kültürel etkileşimin gerçekleşmesi yadsınamaz bir gerçektir. İmparatorluk düğün törenlerinde altın ve gümüş çatal, bıçak ve kapların kullanıldığı, düğün töreni için kurulan tahtların mücevherler ile süslenmesi bir gelenektir. Bu durum XIV. yüzyıl itibari ile ekonominin bozulmasından ötürü toprak kaplar ve camdan yapılan mücevherler kullanılmıştır.

Kaynakça

- Allen Jelisaveta Stanojevich, "Nemanjid Dynasty" *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1451-1452.
- AyönüYusuf, "Bizans Ordusunda Ücretli Türk Askerler (XI.XII. Yüzyıllar)", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, 2009, s. 64.
- Cantacuzeni Ioannis, *Istorion Bibliion IV*, cilt II, Bon 1831.
- , *Istorion Bibliion IV*, Cilt III, Bon 1832.
- Chalkondyles Laonikos, *The Histories*, C.I.- II Kitap 6-10, Çev. Anthony Kaldellis,1. Baskı, Harvard University Press Cambridge Massachusetts, London 2104.
- Gregoras Nicephorus, *Romaiques Istorias*, Bon 1829.
- Kayapınar Ayşe, " Kumanlar ve İkinci Bulgar Devleti (1187-1370)", *Türkler*, C.II, Ankara 2002, s. 810-819.
- Kazdan Aleksander P., "Palaiologos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1557.
- Konukçu Enver Konukçu, " Berke Han- Altın Orda Hanı (1256-1266)", C.V, Türk Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, İstanbul 1992, s. 506.
- LaiouA. E., "A ByzantinePrinceLatinized: Theodore Palaeologus, Marquis of Montferrat" *Byzantion*38 (1968), s. 386.

Karakoç, K. (2018). XIV. ve XV. Yüzyıl Paleologos Hanedanı İçerisinde Gerçekleşen Evlilikler ve Bu Evliliklerin Değerlendirilmesi. ABAD, 1(2), 71-91.

- Miller Timothy S., *The History of John Cantacuzenus (Book IV): Text, Translation, and Commentary*, Doctoral Dissertation of Philosophy, The Catholic University of America, Washington D.C 1975.
- Nico Donald M., *Bizans'ın Soylu Kadınları- The Byzantine Lady (1250-1500)*, Çev. Özden Arıkan, 2.Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001.
- , *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, Çev. Bilge Umar, 2.Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003.
- , *Konstantinos Paleologos*, Çev. Efe Kurtoğlu, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2013.
- Norwich John Julius, *Bizans Erken Dönem (MS 323-802)*, C.I., 1.Baskı, Kabalca Yayınları, İstanbul 2013.
- Ostrogorsky Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, 8.Baskı, Ankara, TTK Yayınları, 2015.
- Rice Tamara Talbot, *Bizans'ta Günlük Yaşam: Konstantinopolis Bizans'ın Mücevheri*, Çev. Bilgi Altınok, 1.Baskı, Göçebe Yayınları, İstanbul 1998.
- Schreiner Peter, *Die Byzantinischen Kleinchroniken*, Cilt I, Viyana 1975.
- Sfrancis Yorgios, *Yorgios Sfrancis'in Anıları- Chronicon Minus*, Çev. Levent Kayapınar, 1.Baskı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009.
- Talbot Alice Mary, "John VI Kantakouzenos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1050.
- , "Andronikos II Palaiologos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1. Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 94-95.
- , "Andronikos III Palaiologos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s.95.
- , "Michael VIII Palaiologos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1. Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1367.
- , "Andronikos IV Palaiologos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 95.
- , "John V Palaiologos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991, s. 1050.
- , "Manuel II Palaiologos", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Ed. A.P.K., 1.Baskı, Oxford University, New York-Oxford 1991 , s.1291.